

Створення, охорона, захист і комерціалізація об'єктів права інтелектуальної власності:
матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю,
присвяченої Міжнародному дню інтелектуальної власності.
(м. Київ, 25 квітня 2025 р.): ел. збірник. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2025)

УДК 347.78.031:[001:174.7]

**ЩОДО ПИТАННЯ ПЛАГІАТУ ТА ПОРУШЕНЬ ПРАВИЛ
ОФОРМЛЕННЯ ПОСИЛАНЬ ПРИ ЦИТУВАННІ**

Олена Штефан

доктор юридичних наук, професор,
головний науковий співробітник
відділу питань захисту прав інтелектуальної
власності НДІ ІВ НАПрН України
ID ORCID: 0000-0002-6334-0040

**REGARDING THE QUESTION OF PLAGIARISM AND VIOLATIONS OF
THE RULES OF FORMATING THE LINKS WHEN CITATING**

Olena Stefan

Doctor of Law, Professor,
chief researcher
Department of Protection of Intellectual Rights
property of the Scientific Research
Institute of the National Academy of Sciences of Ukraine
ID ORCID: 0000-0002-6334-0040

Анотація: в даному дослідженні розкриваються способи вчинення плагіату та вимоги до оформлення цитування. Аналізуються положення законодавства України та країн ЄС щодо розуміння способів порушення особистих немайнових та майнових прав авторів творів, що підпадають під способи вчинення плагіату, а також висвітлюються підходи правозастосовної судової практики із цього питання.

Ключові слова: авторське право, плагіат, цитування

Annotation: _his study reveals the ways of committing plagiarism and the requirements for citation. The provisions of the legislation of Ukraine and EU

countries regarding the understanding of ways of violating the personal non-property and property rights of the authors of works that fall under the methods of committing plagiarism are analyzed, as well as the approaches of law-enforcement court practice on this issue are highlighted.

Keywords: copyright, plagiarism, citation

Найбільш відомим для суспільства порушенням авторського права є плагіат. Увага щодо цього комплексного порушення особистих немайнових та майнових прав автора твору не припиняється завдяки активістам, які виявляють факти академічної недоброчесності у наукових роботах державних посадовців.

Не зважаючи на те, що законодавство у сфері авторського права містить нормативне визначення «плагіату», у судовій практиці трапляються випадки, коли плагіат плутається із порушенням вимог цитування і навпаки. Тому зосередимо свою увагу на розмежуванні плагіату та порушенні вимог цитування.

У п. 2 ч. 2 ст. 53 Закону України «Про авторське право і суміжні права» від 01.12.2022 р. № 2811-IX [1] (далі – Закон України від 01.12.2022 р. № 2811-IX) закріплено визначення плагіату як опублікування твору або його частини у незмінному або видозміненому вигляді, включаючи опублікування перекладу іншомовного твору або його частини, під іменем особи, яка не є автором цього твору.

Наведене нормативне визначення вказує на способи вчинення порушення авторського права, що об'єднуються терміном «плагіат». Відповідно, можна виокремити наступні способи: 1) опублікування твору (частини) у незміненому вигляді, під іменем особи, яка не є автором цього твору; 2) опублікування твору (частини) у видозміненому вигляді, під іменем особи, яка не є автором цього твору; 3) опублікування перекладу іншомовного твору (частини) у незміненому (видозміненому) вигляді, під іменем особи, яка не є автором цього твору.

Слід зазначити, що у законодавстві європейських країн у сфері авторського права термін «плагіат» відсутній, проте міститься перелік способів порушення авторського права. Наприклад, у ст. 115 Закону про авторське право і суміжні права Польщі від 04.02.1994 р. закріплено, що порушенням авторського права, за яке встановлюється юридична відповідальність, є привласнення авторства або введення в оману інших щодо авторства на увесь твір або його частину. Це правило розповсюджується й на виконання [2]. Слід зазначити, що такий спосіб порушення авторського права найчастіше пов'язують із вчиненням плагіату, об'єктом посягання якого є особисті немайнові права автора – право авторства, право на збереження цілісності твору.

Водночас, наприклад, французьке законодавство у сфері авторського права, так само нормативно не закріплюючи термін «плагіат» у ст. L 122-4 Кодексу інтелектуальної власності, визначає порушенням авторського права будь-яке оприлюднення або відтворення твору повністю або частково без згоди автора, його правонаступників або інших суб'єктів, яким належить авторське право на твір. Такі самі дії вважаються порушенням, вчинені щодо перекладу, адаптації або переробки, аранжування або відтворення із використанням будь-якого способу та виду мистецтва [3]. Відповідно до ст. L 335-2 будь-яке видання творів, музичних композицій, малюнків, картин або будь-якої іншої продукції, надрукованої або вигравіруваної повністю або частково, всупереч законам і нормам, що стосуються власності авторів, є порушенням. Аналіз Кодексу інтелектуальної власності Франції свідчить, що порушення авторських прав пов'язується з порушенням права на використання твору, при цьому у законодавстві спеціально не виокремлюється такий спосіб порушення як привласнення авторства на твір. Натомість, саме наведені незаконні дії, що порушують авторське право, французькими правниками визначаються неформальним терміном «плагіат» [4].

Наведене порушення авторського права за французьким законодавством є близьким за переліком способів його вчинення до плагіату, відповідно до положень нашого законодавства, водночас французький законодавець незаконні дії пов'язує із порушенням майнових прав інтелектуальної власності на твір – правом на використання твору.

Виходячи із закріплених у Закону України від 01.12.2022 р. № 2811-IX способів вчинення плагіату, можна встановити наступне: з однієї сторони перелічені способи, вказують на порушення особистих немайнових прав автора – право авторства та право на збереження цілісності твору (ст. 11 Закону України від 01.12.2022 р. № 2811-IX), а з іншої сторони – самі по собі способи, пов'язані із порушенням майнових прав інтелектуальної власності на твір – незаконне «опублікування твору». Проте не все так просто, з огляду на нормативне тлумачення термінів.

Так, у ст. 12 Закону України від 01.12.2022 р. № 2811-IX закріплено, що суб'єкт авторського права (даний термін є більш широким у своєму значенні, а ніж автор твору) має виключне право дозволяти або забороняти використання твору іншими особами та далі, у зазначеній нормі наводиться невичерпний перелік способів використання твору, серед яких «опублікування твору» не згадується, водночас визначення цього терміну міститься у ст. 1, під яким розуміється поширення твору, фонограми, відеограми у будь-який спосіб розповсюдження або доведення до загального відома публіки. Своєю чергою у п. 4 ч. 1 ст. 12 Закону України від 01.12.2022 р. № 2811-IX «розповсюдження» законодавець пов'язує із «розповсюдженням примірників твору». Можна і далі продовжувати дослідження нормативного визначення термінологіє, проте наразі обмежимося невичерпним нормативним переліком способів використання творів, до яких можна віднести й опублікування твору.

Не зважаючи на виключний характер майнових прав суб'єктів авторського права щодо надання дозволу або заборони на використання їх творів, дане право нормативно обмежується випадками вільного використання

творів. В контексті плагіату є потреба зупинитись на розумінні терміну «цитування творів», що здійснюється без дозволу суб'єктів авторського права і безоплатно, але із зазначенням імені автора і джерела запозичення. Безпосередньо у п. 1 ч. 2 ст. 22 Закону України від 01.12.2022 р. № 2811-IX використання цитат, включаючи їх переклад з інших мов, з правомірно опублікованих творів, у тому числі статей з газет і журналів у формі оглядів преси, якщо це зумовлено критичним, полемічним, науковим або інформаційним характером твору (повідомлення), до якого цитати включаються, із семантичним та/або графічним виділенням меж цитати. Своєю чергою у ст. 1 Закону України від 01.12.2022 р. № 2811-IX цитата визначається як фрагмент (уривок) з правомірно оприлюдненого твору, записаного виконання, правомірно оприлюдненої фонограми або відеограми, який використовується, з обов'язковим посиланням на його автора та/або виконавця, виробника фонограми, виробника відеограми і джерела цитування, іншою особою з метою зробити зрозумілішими власні твердження або для посилання на вираження іншої особи в незмінному (автентичному) вигляді або в перекладі такого фрагмента (уривка).

Виходячи з наведеного, ознаками цитати буде: 1) фрагмент (уривок) з правомірно оприлюдненого твору (виконання, фонограми або відеограми); 2) обов'язкове посилання на автора (виконавця, виробника фонограми, виробника відеограми і джерела цитування); 3) використання цитати зумовлено критичним, полемічним, науковим або інформаційним характером твору (повідомлення), до якого цитати включаються; 4) семантичне та/або графічне виділенням меж цитати. Слід зазначити, що правила оформлення цитування закріплені у ДСТУ 8302:2015 [5].

Доволі часто на практиці при кваліфікації порушення авторського права плутають плагіат та порушення правил оформлення посилання. Прикладом такої плутанини може бути справа № 161/15786/16-ц коли перша та апеляційна інстанції використання уривків у дисертаційній роботі кваліфікували як

порушення правил оформлення посилання. Натомість, Верховний Суд за результатами розгляду касаційної справи дійшов висновку, що було вчинено порушення авторського права – плагіат, оскільки в дисертаційній роботі використовувались фрагменти тексту іншого автора без посилань на нього [6].

Саме такий підхід до розмежування плагіату і порушень правил оформлення посилань при цитуванні отримав поширення й у інших рішеннях суду. Наприклад, Верховний Суд у постанові від 17 січня 2024 року у справі № 308/7570/18-ц, не лише розмежовує ці поняття, а й розуміє плагіат як оприлюднення (опублікування), повністю або частково, чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору [7].

Таким чином, ґрунтуючись на підходах сформульованих судовою практикою, можна зробити висновок, що якщо відбувається використання уривку чужого твору але має місце помилка у написанні прізвища автора, вказується не те джерело запозичення, рік видання, сторінки тощо, такі випадки можна розглядати як порушення правил оформлення посилання. Проте, якщо відбувається використання фрагменту твору без згадування автора та посилання на джерело запозичення, такі випадки слід розглядати як плагіат.

Наведені приклади судової практики свідчать, що для того щоб розмежувати плагіат, вчинений першим із зазначених способів, із порушенням цитування знадобилося 6 років. Виникає питання: скільки ж знадобиться часу для вирішення справи, якщо плагіат буде вчинений шляхом опублікування твору (частини) у видозміненому вигляді, під іменем особи, яка не є автором цього твору та опублікування перекладу іншомовного твору (частини) у незміненому (видозміненому) вигляді, під іменем особи, яка не є автором цього твору. Можна припустити, що основна проблема буде полягати у тому, що слід розуміти під «видозміненим виглядом» твору і де буде проведена межа між інтелектуальною творчою діяльністю особи та плагіатом.

Література

Створення, охорона, захист і комерціалізація об'єктів права інтелектуальної власності:
матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю,
присвяченої Міжнародному дню інтелектуальної власності.
(м. Київ, 25 квітня 2025 р.): ел. збірник. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2025)

1. Закону України «Про авторське право і суміжні права» від 01.12.2022 р. № 2811-IX.// Відомості Верховної Ради. 2023. № 57. Ст.166
2. Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych. **Dz.U.** 1994 nr 24 poz. 83.
URL:<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu19940240083> (дата звернення: 15.04.2025).
3. Code de la propriété intellectuelle. URL:
https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006069414/2025-04-15
(дата звернення: 15.04.2025).
4. Plagiat dans une thèse ou un mémoire : quels sont les risques, sanctions et conséquences ? Compilatio (18 avril 2024). URL:
<https://www.compilatio.net/blog/plagiat-etudes-risques> (дата звернення: 15.04.2025).
5. Інформація та документація. Бібліографічні посилання. ДСТУ 8302:2015. URL:
https://kubg.edu.ua/images/stories/podii/2017/06_21_posylannia/dstu_8302.pdf
(дата звернення: 15.04.2025).
6. Постанова Верховного Суду Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 18 травня 2022 р. у справі № 161/15786/16-ц. URL:
<http://iplex.com.ua/doc.php?regnum=104443534&red=100003cbbd2e1223eafba52482e524b81a32d8&d=5>) (дата звернення: 15.04.2025).
7. Постанова Верховного Суду від 17 січня 2024 року у справі № 308/7570/18-ц. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117473137> (дата звернення: 15.04.2025).